ISSN 2409-6415

Електронне науково-практичне фахове видання

2025 / № 134

Журнал східноєвропейського права

(Протокол № 3 від 08 жовтня 2013 року)
Включено до Переліку наукових фахових видань України
(Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.04.2014 № 455)
ISSN 2409-6415
Журнал східноєвропейського права внесений до HeinOnline

Проблематика: висвітлення результатів фундаментальних та прикладних наукових досліджень, дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з актуальних проблем становлення та прагматичного розвитку східноєвропейського права в умовах глобалізаційних викликів

Галузь науки: юридичні науки

Періодичність: щомісячно

Головний редактор: Мосьондз Сергій Олександрович, доктор юридичних наук, професор, виконуючий обов'язки ректора ПВНЗ «Університет сучасних знань»

Відповідальний секретар: Соколан Тетяна Сергіївна, кандидат юридичних наук

Члени редколегії: **Мельник Роман Сергійович,** доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного права, Київський національний університет імені Тараса Шевченка **Янчук Артем Олександрович,** доктор юридичних наук, професор, державний секретар, Міністерство охорони здоров'я, **Кузьменко Оксана Володимирівна,** доктор юридичних наук, професор, професор кафедри теорії та історії права, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», **Личенко Ірина Олександрівна**, доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного права та процесу, Навчально-науковий інститут права, психології та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», **Чорна Вікторія Григорівна,** доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного права і процесу, Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», **Губанова Тамара Олексіївна,** доктор юридичних наук, професор, директор, Приватний вищий навчальний заклад «Фінансово-правовий коледж», **Книш Сергій Володимирович,** кандидат юридичних наук, юрисконсульт, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, **доктор Егле Білевічюте,** член Комісії з розгляду адміністративних спорів Литви, професор Університету Миколаса Ромеріса, (Вільнюс, Литва), **доктор Тома Бірмонтієн,** професор Лабораторії правосуддя, Лабораторії прав людини юридичного факультету Інституту публічного права Університету Миколаса Ромеріса, (Вільнюс, Литва), **доктор Агне Тваронавічієн,** Лабораторія соціальних технологій, Лабораторія посередництва та сталого розв'язання конфліктів юридичного факультету Інституту публічного права Університету Миколаса Ромеріса (Вільнюс, Литва)

Адреса редакції: вул. Велика Васильківська, 57/3, м. Київ, Україна, 03150

Тел.: +38 (063) 758 57 24
E-mail: easternlaw.ua@gmail.com
Сайт: http://easternlaw.com.ua

(Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of 15.04.2014 No. 455)
ISSN 2409-6415
The Journal of Eastern European Law is included in HeinOnline

Issue: lighting the results of basic and applied research, dissertations for the degree of doctor and candidate of sciences on current issues of establishment and pragmatic development of Eastern European law within globalization challenges

Branch of science: jurisprudence

Frequency: monthly

Editor in Chief: Mosondz Serhii Oleksandrovych, doctor of juridical sciences, professor, acting rector of the Private Higher Educational Establishment "The University of Modern Knowledge"

Secretary in Charge: Sokolan Tetiana Serhiivna, candidate of juridical sciences

Members of the editorial board: **Melnyk Roman Serhiiovych,** doctor of juridical sciences, professor, head of the Department of Administrative Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv, **Yanchuk Artem Oleksandrovych,** doctor of juridical sciences, professor, state secretary, the Ministry of Health, **Kuzmenko Oksana Volodymyrivna,** doctor of juridical sciences, professor, professor of the Department of theory and history of law at the State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", **Lychenko Iryna Oleksandrivna,** doctor of juridical sciences, head of the Department of Civil Law and Procedure at the Training and Scientific Institute of Jurisprudence, Psychology and Innovative Education of Lviv Polytechnic National University, **Chorna Viktoriia Hryhorivna,** doctor of juridical sciences, associate professor, associate professor of the Department of Administrative Law and Proceeding at the State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", **Hubanova Tamara Oleksiivna,** doctor of juridical sciences, professor, director at the Private Higher Educational Establishment "Financial and Law College", **Knysh Serhii Volodymyrovych,** candidate of juridical sciences, legal counsel, Lesya Ukrainka Eastern European National University, **Dr. Eglė Bilevičiute,** member at Lithuania Administrative Disputes Commission, professor at the Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania), **Dr. Toma Birmontien,** professor at Justice Laboratory, Human Rights Laboratory of Faculty of Law of Institute of Public Law, Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania), **Dr. Agne Tvaronaviciene,** Social Technologies Laboratory, Mediation and Sustainable Conflict Resolution Laboratory of Faculty of Law, Institute of Public Law of Mykolas Romeris University (Vilnius, Lithuania).

Address of the editorial office: 57/3 Velyka Vasylkivska Street, Kyiv, 03150, Ukraine

Tel.: +38 (063) 758 57 24
E-mail: easternlaw.ua@gmail.com
Website: http://easternlaw.com.ua

ЗМІСТ

Грібов М.Л., Ясінський В.О. Вплив умов воєнного стану на протидію наркозлочинності оперативними підрозділами Національної поліції України…….9

Гринько С.Д. Особливості цивільно-правової відповідальності за шкоду, завдану споживачам внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг) в умовах гібридної війни в Україні……21

Дідківська Г.В., Фірскіна К.М. Шкода завдана кримінальними правопорушеннями довкіллю в Україні…….31

Карелін В.В. Правове регулювання матеріальної відповідальності засуджених до позбавлення волі……37

Малетова О.С., Гнідаш В.С. Розслідування воєнних злочинів: збирання й архівування доказів та інформації в умовах збройного конфлікту в Україні…….45

Приймаченко Д.В., Островський С.О., Зима В.М. Особливості правового регулювання мобілізаційної підготовки в Україні…….54

Проневич О.С., Берлач А.І., Діхтієвський П.В. Судовий контроль як правовий інструмент забезпечення реалізації легального інтересу у сфері містобудування…….62

Чорна В.Г., Кузьменко О.В. Міжнародний досвід провадження екологічної політики Сполучених Штатів Америки……...73

Яковюк І.В., Шимоня К.В., Якушев О.В. Сучасний стан і перспективи адаптації української освіти до стандартів Європейського Союзу…….79

Баркалов О.О. Парламентський контроль в сфері надрокористування …….93

Гапонов О.О. Стратегічні цілі розвитку та модернізації транспортної інфраструктури в умовах особливого періоду…….100

Гарбінська-Руденко А.В., Михайлюк А.М., Замота А.О. Адміністративні засади у бюджетних правовідносинах……...107

Куценко В.І., Шиян Д.С., Шиян О.Ю. Вина у кримінальному правопорушенні у виді нецільового використання бюджетних коштів……115

Лаговська Н.В., Лаговський О.В. Охорона прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення в Україні…….122

Лугіна Н.А., Білінська Ю.О., Добровольська Ю.О. Проблеми правового регулювання етичної поведінки в правоохоронних органах…….132

Лугіна Н.А., Іваніцький В.М., Підгородецький В.О. Роль правоохоронних органів у виявленні та документуванні воєнних злочинів: національний і міжнародний контекст……139

Фещук В.В., Нікончук А.М. Компаративний аналіз особливостей правового регулювання цифрових фінансів у країнах Європейського Союзу……146

Андрощук А.Р. Концептуально-правові засади військової служби…….....154

Балашова Д.Д., Зіменс Є.О. Конвергенція трудового законодавства України з acquis communautaire: комплексний аналіз викликів та перспектив євроінтеграційних процесів…….163

Білик Ю.Г. Експертне забезпечення процесу виявлення терористичної діяльності……..173

Волкошовець С.В. Особливості кримінальної відповідальності за розбій в умовах воєнного стану……..179

Грошовик Д.Ю. Оподаткування нерухомого майна фізичних осіб у деяких європейських країнах та в Україні.....184

Захарчук Р.А. Відповідальність волонтерів за порушення законодавства у сфері волонтерської діяльності…….195

Запісочний В.О. Використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях щодо шахрайства, вчиненого під приводом проповідування віровчень та виконання релігійних обрядів……..202

Качковський А.С. Правила обов'язкового розкриття інформації про транскордонні операції платників податків в Італійській Республіці……..208

Кравчук А.І. Характеристика особи, що вчинила кримінальне правопорушення у сфері господарської діяльності…….213

Кулик Д.А. Дослідження електронних документів у кримінальних провадженнях про ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів)……...218

Михайлюк М.М. Проблемні питання в діяльності судових органів в умовах воєнного стану……..223

Мудрак С.І. Процесуальний механізм охорони прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження……...229

Насібович О.О. Механізм запобігання вчинення зловживання владою або службовими повноваженнями державними службовцями……235

Самойленко Г. Виготовлення, випуск в обіг і реалізація пам'ятних, інвестиційних і сувенірних монет та сувенірної продукції України……...240

Секо С.О. Кримінологічна характеристика та попередження економічної організованої злочинності……...248

Силенко Л.М. Міжнародний досвід правового регулювання надання ритуальних послуг……254

Скрипченко Р.І. Поняття корупційних ризиків у службовій діяльності ……...260

Темненко О.В. Виявлення фінансових правопорушень в умовах воєнного стану ……...265

Федоренко Р.І. Суб'єктивні ознаки складів злочинів у сфері земельних відносин: кримінально-правові проблеми встановлення……..270

Холодков А.В. Види прав осіб з інвалідністю внаслідок війни ……...276

Швайко І.Є., Живицький Н.Н., Вітюк Д.Л. Адміністративно-правове регулювання розподілу владних повноважень у сфері формування та реалізації фіскальної політики……283

Шуліка Є.Є. Поняття та функції банківської системи України ……...291

Щербатюк О.О. Принципи правового регулювання цифрових технологій ……...297

Ясніцький Д.С. Відповідальність за невиконання судових рішень ……...304

TABLE OF CONTENTS

M.L. Hribov, V.O. Yasinskyi Impact of Martial Law Conditions on Combating Drug Crime by Operational Units of the National Police of Ukraine…….....9

S.D. Hrynko Features of Civil Liability for Damage Caused to Consumers as a Result of Deficiencies in Goods, Works (Services) in the Context of Hybrid War in Ukraine……21

G.V. Didkivska, K.M. Firskina Damage is Caused by Criminal Offenses Environment in Ukraine……31

V.V. Karelin Legal Regulation of Financial Liability of Persons Sentenced to Imprisonment……...37

O.S. Maletova, V.S. Hnidash War Crimes Investigation: Collection and Archiving of Evidence and Information in the Conditions of Armed Conflict in Ukraine……..45

D.V. Pryimachenko, S.O. Ostrovskyi, V.M. Zyma Features of Legal Regulation of Mobilization Training in Ukraine……..54

O.S. Pronevych, **A.I.Berlach, P.V. Dikhtiievskyi** Judicial Control as a Legal Instrument for Ensuring the Implementation of Legal Interest in the Field of Urban Planning……..62

V.H. Chorna, O.V. Kuzmenko International Experience in Implementing Environmental Policy of the United States of America……73

I.V. Yakoviuk, K.V. Shymonia, O.V. Yakushev Current Status and Prospects of Adaptation of Ukrainian Education to European Union Standards……79

O.O. Barkalov Parliamentary Control in the Field of Subsoil Use ……93

O.O. Haponov Strategic Directions of Development and Modernization of Transport Infrastructure in the Conditions of a Special Period……100

A.V. Harbinska-Rudenko, A.M. Mykhailiuk, A.O. Zamota Administrative Principles in Budgetary Legal Relations……..107

V.I. Kutsenko, D.S. Shyian, O.Yu. Shyian Guilt in a Criminal Offense in the Form of Misuse of Budget Funds……115

N.V. Lagovska, O.V. Lahovskyi Protection of Intellectual Property Rights for Software in Ukraine ……...122

N.A. Luhina, Yu.O. Bilinska. Yu.O. Dobrovolska Problems of Legal Regulation of Ethical Behavior in Law Enforcement Bodies……...132

N.A. Luhina, V.M. Ivanitskyi, V.O. Pidhorodetskyi Role of Law Enforcement Agencies in the Detection and Documentation of War Crimes: National and International Context……...139

V.V. Feshchuk, A.M. Nikonchuk Comparative Analysis of the Features of Legal Regulation of Digital Finance in the Countries of the European Union……146

A.R. Androshchuk Conceptual and Legal Foundations of Military Service ……...154

D.D. Balashova, Ye.O. Zimens Convergence of Ukrainian Labor Legislation with the Acquis Communautaire: a Comprehensive Analysis of the Challenges and Prospects of European Integration Processes……..163

Yu.G. Bilyk Expert Support for the Process of Detecting Terrorist Activity ……...173

S.V. Volkoshovets Features of Criminal Liability for Robbery under Martial Law……179

D.Yu. Groshovyk Taxation of Real Estate Owned by Individuals in Some European Countries and in Ukraine.....184

R.A. Zakharchuk Liability of Volunteers for Violations of Volunteer Activity Legislation……195

V.O. Zapisochny Use of Specialized Knowledge in Criminal Proceedings Regarding Fraud Committed under the Pretext of Preaching Beliefs and Performing Religious Rites……..202

A.S. Kachkovskyi Mandatory Disclosure Rules on Cross-Border Taxpayer Arrangements in the Italian Republic……..208

A.I. Kravchuk Characteristics of a Person who Committed a Criminal Offense in the Field of Economic Activity……213

D.A. Kulyk Research of Electronic Documents in Criminal Proceedings on Evasion of Taxes, Fees (Mandatory Payments)……...218

M.M. Mykhailiuk Problematic Issues in the Activities of Judicial Bodies under Martial Law……223

S.I. Mudrak Procedural Mechanism for Protecting the Rights, Freedoms and Legitimate Interests of Participants in Criminal Proceedings……229

O.O. Nasibovich Mechanism for Preventing Abuse of Power or Official Authority by Civil Servants……..235

H. Samoilenko Manufacture, Circulation, and Distribution of Commemorative, Investment, and Souvenir Coins and Souvenir Products of Ukraine…….240

S.O. Seko Criminology Characteristics and Prevention of Economic Organized Crime……248

L.M. Sylenko International Experience in the Legal Regulation of Funeral Services Provision……254

R.I. Skrypchenko The Concept of Corruption Risks in Official Activities ……...260

O.V. Temnenko Detecting Financial Crimes under Martial Law ……...265

R.I. Fedorenko Subjective Signs of Crimes in the Field of Land Relations: Criminal Law Problems of Establishing……270

A.V. Kholodkov Types of Rights of Persons with Disabilities Resulting from War ……...276

I.E. Shvaiko, N.N. Zhivitskiy, D.L. Vityuk Administrative and Legal Regulation of the Distribution of Powers in the Sphere of Formation and Implementation of Fiscal Policy……283

Ye.Ye. Shulika Concepts and Functions of the Banking System of Ukraine ……...291

O.O. Shcherbatiuk Principles of Legal Regulation of Digital Technologies ……...297

D.S. Yasnitskyi Liability for Failure to Comply with Court Decisions ……...304

УДК [343.98:341.322]:351.74

Лугіна Наталія Анатоліївна –
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права та процесу
Державного податкового університету
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-6005-2943

Nataliia A. Luhina –
Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Criminal Law and Procedure,
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-6005-2943

Іваніцький Владислав Миколайович –
здобувач вищої освіти
Державного податкового університету
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0000-5075-8205

Vladyslav M. Ivanitskyi –
Student,
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0000-5075-8205

Підгородецький Валентин Олександрович –
здобувач вищої освіти
Державного податкового університету
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7812-7384

Valentyn O. Pidhorodetskyi –
Student,
State Tax University
(31 Universytetska Street, Irpin, 08200, Ukraine)
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7812-7384

Роль правоохоронних органів у виявленні та документуванні воєнних злочинів: національний і міжнародний контекст

У статті досліджується проблематика діяльності правоохоронних органів щодо виявлення та документування воєнних злочинів у контексті національних і міжнародних правових механізмів. Проаналізовано нормативно-правову базу, що регулює діяльність правоохоронних органів у цій сфері, та окреслено особливості взаємодії національних правоохоронних структур із міжнародними організаціями. Визначено специфіку документування воєнних злочинів в умовах збройного конфлікту та викладено ключові стандарти документування, що забезпечують подальшу перспективу використання доказів у міжнародних судових інстанціях. Виокремлено проблемні аспекти національної системи документування воєнних злочинів та запропоновано шляхи їх вирішення через удосконалення нормативно-правової бази й посилення інституційної спроможності правоохоронних органів.

Дослідження охоплює аналіз процесуальних особливостей збору доказів в умовах обмеженого доступу до окупованих територій та розкриває методологічні підходи до класифікації воєнних злочинів відповідно до міжнародного гуманітарного права. Особливу увагу приділено висвітленню ролі цифрових

технологій та інноваційних методів документування, які дозволяють зберігати цілісність та автентичність доказової бази. Розглянуто питання захисту свідків та потерпілих під час розслідування, а також проблематика забезпечення психологічної підтримки жертв воєнних злочинів у процесі документування. Проаналізовано міжнародний досвід притягнення до відповідальності за воєнні злочини та визначено перспективні напрями його імплементації в національну правову систему. Стаття містить рекомендації щодо вдосконалення механізмів міжвідомчої координації правоохоронних органів та розвитку спеціалізованих підрозділів, покликаних забезпечити ефективне документування та розслідування воєнних злочинів з дотриманням міжнародних стандартів правосуддя.

Ключові слова: *воєнні злочини, правоохоронні органи, документування, міжнародне гуманітарне право, Міжнародний кримінальний суд, доказова база, національне законодавство, міжнародні стандарти.*

N.A. Luhina, V.M. Ivanitskyi, V.O. Pidhorodetskyi Role of Law Enforcement Agencies in the Detection and Documentation of War Crimes: National and International Context

The article explores the issues related to the activities of law enforcement agencies in detecting and documenting war crimes within the framework of national and international legal mechanisms. The regulatory and legal framework governing the operations of law enforcement bodies in this sphere is analyzed, and the specific features of cooperation between national law enforcement structures and international organizations are outlined. The specificity of documenting war crimes in conditions of armed conflict is defined, and the key documentation standards ensuring the future admissibility of evidence in international judicial institutions are presented. The problematic aspects of the national system for documenting war crimes are highlighted, and possible solutions are proposed through the improvement of the legal framework and the strengthening of the institutional capacity of law enforcement agencies.

The study covers an analysis of the procedural peculiarities of evidence collection in conditions of limited access to occupied territories and reveals methodological approaches to the classification of war crimes in accordance with international humanitarian law. Special attention is given to the role of digital technologies and innovative documentation methods that allow for the preservation of the integrity and authenticity of evidentiary materials. The article examines the issues of witness and victim protection during investigations, as well as the challenges related to providing psychological support to victims of war crimes throughout the documentation process. International practices of accountability for war crimes are analyzed, and promising directions for their implementation in the national legal system are identified. The article includes recommendations for improving mechanisms of interagency coordination among law enforcement bodies and for the development of specialized units aimed at ensuring the effective documentation and investigation of war crimes in accordance with international justice standards.

Keywords: *war crimes, law enforcement agencies, documentation, international humanitarian law, International Criminal Court, evidence base, national legislation, international standards.*

Постановка проблеми. Збройні конфлікти сучасності характеризуються систематичними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права, що проявляються у вчиненні воєнних злочинів. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, де фіксуються чисельні випадки вбивств цивільних осіб, катувань, сексуального насильства, руйнування цивільної інфраструктури та інших серйозних порушень законів і звичаїв війни.

Ефективне розслідування та належне документування таких злочинів є необхідною передумовою для забезпечення невідворотності покарання винних осіб як на національному, так і на міжнародному рівні. Правоохоронні органи відіграють ключову роль у цьому процесі, оскільки саме на них покладено функції збирання, фіксації та збереження доказів вчинення воєнних злочинів.

Проте діяльність правоохоронних органів у сфері виявлення та документування воєнних злочинів зіштовхується з низкою проблем як теоретичного, так і практичного характеру, зокрема: недостатньою розробленістю методики документування воєнних злочинів, труднощами забезпечення міжнародних стандартів

доказування, складністю доступу до територій, де були вчинені злочини, необхідністю координації дій різних національних та міжнародних суб'єктів тощо. Ці проблеми потребують комплексного наукового дослідження з метою пошуку шляхів їх вирішення та оптимізації діяльності правоохоронних органів у сфері виявлення та документування воєнних злочинів.

Метою статті є комплексний аналіз ролі правоохоронних органів у виявленні та документуванні воєнних злочинів, визначення проблемних аспектів цієї діяльності в національному та міжнародному контексті, а також формулювання пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності правоохоронних структур у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти виявлення і документування воєнних злочинів досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Ґрунтовний внесок у дослідження правової природи воєнних злочинів зробили С. Харитонов, який дослідив теоретичні й методологічні засади кримінальної відповідальності за військові злочини, здійснив історико-порівняльний дискурс та визначена соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за ці злочини [1], О. Батюк та С. Дмитрів, які проаналізували нормативно-правові акти України та держав-членів організації Європолу та Євроюсту, які входять до спільних слідчих груп, у межах Європейського Союзу в частині організації розслідування військових злочинів [2], С. Баладига, у своєїй праці аналізував проблеми, з якими стикаються правоохоронні органи під час розслідування воєнних злочинів рф на території України, та проблемам притягнення до відповідальності осіб, винних у їх вчиненні [3], М. Яцина, який дослідив діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів [4], та багато інших науковців.

Невирішені раніше проблеми. Незважаючи на значний науковий інтерес до проблематики воєнних злочинів, відсутні комплексні дослідження методологічних особливостей їх документування в умовах обмеженого доступу до окупованих територій. Наукового опрацювання потребують питання стандартизації процедур збору цифрових доказів з відкритих джерел, що мають перспективу використання в міжнародних судових інстанціях. Недостатньо висвітленими залишаються проблеми інституційної взаємодії національних правоохоронних органів із міжнародними організаціями з урахуванням різних стандартів доказування в різних юрисдикціях. Відсутні системні дослідження щодо ефективності використання новітніх технологій у процесі документування воєнних злочинів та оцінки їх доказового значення. Потребують поглибленого аналізу питання захисту персональних даних потерпілих і свідків при міжнародному обміні інформацією. Особливої уваги заслуговує розробка методик пріоритизації справ в умовах масштабних порушень міжнародного гуманітарного права при обмежених ресурсах правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу. Правовою основою діяльності правоохоронних органів у сфері виявлення та документування воєнних злочинів є комплекс міжнародно-правових актів та національного законодавства. На міжнародному рівні ключовими документами є Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них [5], Римський статут Міжнародного кримінального суду [6], Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень [7] та інші.

На національному рівні правову основу становлять Конституція України [8], Кримінальний кодекс України [9], Кримінальний процесуальний кодекс України [10], Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [11], а також низка відомчих нормативно-правових актів.

Варто зазначити, що імплементація норм міжнародного кримінального права в національне законодавство України значно посилила правові механізми документування воєнних злочинів. Зокрема, був оновлений розділ XX Кримінального кодексу України «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку», який тепер містить детальний опис складів злочинів, що відповідають міжнародним стандартам [9].

В Україні функціонує розгалужена система правоохоронних органів, залучених до процесу виявлення та документування воєнних злочинів. Ключова роль у цьому процесі

належить Офісу Генерального прокурора, який здійснює координацію діяльності правоохоронних органів у сфері розслідування воєнних злочинів, та Державному бюро розслідувань, до підслідності якого відповідно до статті 216 КПК України віднесено розслідування воєнних злочинів [10].

Важливими суб'єктами у процесі документування воєнних злочинів є також Національна поліція України, яка часто першою фіксує факти вчинення таких злочинів, Служба безпеки України, яка проводить оперативно-розшукові заходи, Спеціалізована прокуратура у військовій та оборонній сфері, що здійснює процесуальне керівництво у відповідних кримінальних провадженнях.

В умовах повномасштабної війни в Україні була створена спеціальна інституційна структура – Департамент протидії злочинам, вчиненим в умовах збройного конфлікту, при Офісі Генерального прокурора. Це підрозділ, який спеціалізується на документуванні та розслідуванні воєнних злочинів та координує діяльність інших правоохоронних органів у цій сфері.

Важливу роль у процесі документування воєнних злочинів відіграють також міжнародні інституції, зокрема Міжнародний кримінальний суд, який відкрив розслідування ситуації в Україні, Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ, Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні, Управління Верховного комісара ООН з прав людини та інші.

Процес документування воєнних злочинів вимагає спеціальних підходів та методик, які б забезпечували високу якість зібраних доказів та можливість їх подальшого використання як у національних судах, так і в міжнародних судових інстанціях.

В Україні на основі міжнародних стандартів розроблено низку методичних рекомендацій для правоохоронних органів щодо документування воєнних злочинів. Зокрема, Офісом Генерального прокурора спільно з міжнародними експертами підготовлено «Методичні рекомендації щодо фіксації воєнних злочинів та злочинів проти людяності» [12]. Крім того, проводяться навчання прокурорів та слідчих щодо особливостей застосування міжнародного гуманітарного права та стандартів документування воєнних злочинів.

Варто зазначити, що важливим елементом методики документування воєнних злочинів є використання сучасних технічних засобів. Зокрема, в Україні успішно застосовуються безпілотні літальні апарати для фіксації наслідків обстрілів цивільних об'єктів, використовуються супутникові знімки для підтвердження факту руйнування інфраструктури, а також здійснюється збір цифрових доказів (фото, відео, дані з соціальних мереж) для документування злочинів.

Ефективне документування воєнних злочинів вимагає тісної співпраці національних правоохоронних органів з міжнародними інституціями. Однак на практиці така взаємодія зіштовхується з низкою проблем.

По-перше, існують певні розбіжності між національними процесуальними нормами та міжнародними стандартами доказування. Зокрема, докази, зібрані відповідно до національного кримінального процесуального законодавства, можуть не відповідати стандартам доказування, які застосовуються в Міжнародному кримінальному суді та інших міжнародних судових інстанціях.

По-друге, відсутність чіткого механізму співпраці між різними міжнародними суб'єктами та національними правоохоронними органами призводить до дублювання функцій та неефективного використання ресурсів. Наприклад, одні й ті самі випадки можуть документуватися як національними правоохоронними органами, так і міжнародними організаціями, що створює додаткове навантаження на потерпілих та свідків.

По-третє, існують проблеми з обміном інформацією між національними та міжнародними суб'єктами через різні рівні доступу до інформації, мовні бар'єри, технічні обмеження тощо.

Для вирішення цих проблем важливо створити чіткі механізми координації дій різних суб'єктів, які залучені до процесу документування воєнних злочинів. Позитивним прикладом такої координації є створення Спільної слідчої групи (Joint Investigation Team) за участю правоохоронних органів України, Литви, Польщі, Естонії, Латвії, Словаччини та Міжнародного кримінального суду, яка займається розслідуванням воєнних злочинів в Україні.

Документування воєнних злочинів в умовах триваючого збройного конфлікту створює додаткові виклики для правоохоронних органів. Зокрема:

1. Безпека учасників процесу. Збір доказів у зоні конфлікту пов'язаний з високими ризиками для життя та здоров'я працівників правоохоронних органів, свідків та потерпілих. Це вимагає розробки спеціальних протоколів безпеки та механізмів захисту учасників процесу.

2. Обмеженість доступу до місць вчинення злочинів. Часто правоохоронні органи не мають можливості негайно дістатися до місць, де були вчинені воєнні злочини, через активні бойові дії або окупацію території. Це призводить до втрати доказів та ускладнює подальше розслідування.

3. Психологічні аспекти роботи. Документування воєнних злочинів часто пов'язане з фіксацією фактів особливої жорстокості, що створює високе психологічне навантаження на працівників правоохоронних органів. Це вимагає створення системи психологічної підтримки для співробітників, які залучені до цієї роботи.

4. Велика кількість злочинів. В умовах широкомасштабного збройного конфлікту кількість воєнних злочинів може бути дуже значною, що створює надмірне навантаження на правоохоронні органи та вимагає ефективного розподілу ресурсів та пріоритизації справ.

Для подолання цих викликів необхідна розробка спеціальних підходів та методик документування воєнних злочинів, які б враховували специфіку роботи в умовах збройного конфлікту, а також постійне навчання працівників правоохоронних органів особливостям такої діяльності.

Аналіз практики документування воєнних злочинів в Україні дозволяє визначити ряд напрямів вдосконалення цієї системи:

Подальша гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами. Необхідно продовжувати роботу з імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права в національне законодавство, зокрема, щодо визначення складів воєнних злочинів, процедур їх розслідування та особливостей доказування.

Посилення інституційної спроможності правоохоронних органів. Важливо забезпечити правоохоронні органи, які займаються документуванням воєнних злочинів, необхідними ресурсами, технічними засобами та експертною підтримкою.

Розробка спеціалізованих методик документування різних категорій воєнних злочинів з урахуванням специфіки їх вчинення та особливостей доказування.

Посилення міжнародної співпраці та координації дій різних суб'єктів, залучених до процесу документування воєнних злочинів. Зокрема, важливо розвивати механізми обміну інформацією та досвідом між національними правоохоронними органами та міжнародними інституціями.

Створення єдиної інформаційної системи обліку воєнних злочинів, яка б забезпечувала можливість систематизації інформації про такі злочини та сприяла координації дій різних суб'єктів.

Ці заходи дозволять підвищити ефективність діяльності правоохоронних органів у сфері виявлення та документування воєнних злочинів та сприятимуть досягненню справедливості для жертв таких злочинів.

Висновки. Дослідження ролі правоохоронних органів у виявленні та документуванні воєнних злочинів у національному та міжнародному контексті дозволяє зробити наступні висновки.

Правоохоронні органи відіграють ключову роль у процесі виявлення та документування воєнних злочинів, оскільки саме на них покладено функції збирання, фіксації та збереження доказів таких злочинів.

Нормативно-правова база, що регулює діяльність правоохоронних органів у сфері документування воєнних злочинів, потребує подальшого вдосконалення з метою повної імплементації міжнародних стандартів та забезпечення ефективності такої діяльності.

Інституційна структура системи документування воєнних злочинів в Україні включає широке коло суб'єктів, що вимагає чіткої координації їх дій та розподілу функцій.

Методика документування воєнних злочинів має базуватися на міжнародних стандартах та враховувати особливості національного законодавства, що забезпечить можливість використання зібраних доказів як у

національних, так і в міжнародних судових інстанціях.

Взаємодія національних правоохоронних органів та міжнародних інституцій є важливою умовою ефективного документування воєнних злочинів, однак на практиці така взаємодія зіштовхується з низкою проблем, які потребують вирішення.

Документування воєнних злочинів в умовах триваючого збройного конфлікту створює додаткові виклики для правоохоронних органів, що вимагає розробки спеціальних підходів та методик.

Перспективи вдосконалення системи документування воєнних злочинів в Україні пов'язані з подальшою гармонізацією законодавства, посиленням інституційної спроможності правоохоронних органів, розробкою спеціалізованих методик, посиленням міжнародної співпраці та створенням єдиної інформаційної системи обліку таких злочинів.

Таким чином, ефективне виявлення та документування воєнних злочинів є складним, але необхідним завданням для правоохоронних органів України в умовах збройного конфлікту. Вирішення визначених у статті проблем та реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності цієї діяльності та забезпеченню невідворотності покарання для осіб, винних у вчиненні воєнних злочинів.

Список використаних джерел:

1. Харитонов С. О. Кримінальна відповідальність за військові злочини за кримінальним правом України: монографія. Харків: Право, 2018. 328 с.

2. Батюк О., Дмитрів С. До питання організації розслідування військових злочинів. *Соціально-правові студії*. 2021. Т. 13, № 3. С. 77–87. URL: https://doi.org/10.32518/2617-4162-2021-3-77-87.

3. Баладига С. П. Проблеми розслідування воєнних злочинів на території України та притягнення до відповідальності осіб за їх вчинення. *New Ukrainian Law*. 2023. № 5. С. 52–58. URL: https://doi.org/10.51989/nul.2022.5.7.

4. Яцина М. Діяльність інститутів громадянського суспільства з документування воєнних злочинів. *Захист прав людини в Україні: сучасний стан та перспективи вдосконалення*: зб. тез Науково-практ. круглого столу, присвяч. 74-й річниці проголошення Заг. декларації прав людини, м. Хмельницький, 9 груд. 2022 р. С. 199–202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/library/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

5. Конвенція про захист цивільного населення під час війни (укр/рос): Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 12.08.1949: станом на 23 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

6. Римський статут міжнародного кримінального суду: Статут Міжнар. судів від 17.07.1998: станом на 21 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

7. Міжнародна конвенція про захист усіх осіб від насильницьких зникнень: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.12.2006: станом на 17 черв. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l54#Text.

8. Конституція України: від 28.06.1996 № 254к/96-ВР: станом на 1 січ. 2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.

9. Кримінальний кодекс України: Кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III: станом на 9 трав. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

10. Кримінальний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI: станом на 9 трав. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

11. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII: станом на 9 серп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

12. Прокурори Офісу Генпрокурора спільно з експертами розробили стандарти розслідування воєнних злочинів. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/prokurori-ofisu-genprokurora-spilno-z-ekspertami-rozrobili-standarti-rozsliduvannya-vojennix-zlociniv.

References:

1. Kharytonov S. O. Kryminalna vidpovidalnist za viiskovi zlochyny za kryminalnym pravom Ukrainy: monohrafiia. Kharkiv: Pravo, 2018. 328 s.

2. Batiuk O., Dmytriv S. Do pytannia orhanizatsii rozsliduvannia viiskovykh zlochyniv. *Sotsialno-pravovi studii*. 2021. T. 13, № 3. S. 77–87. URL: https://doi.org/10.32518/2617-4162-2021-3-77-87.

3. Baladyha S. P. Problemy rozsliduvannia voiennykh zlochyniv na terytorii Ukrainy ta prytiahnennia do vidpovidalnosti osib za yikh vchynennia. *New Ukrainian Law*. 2023. № 5. S. 52–58. URL: https://doi.org/10.51989/nul.2022.5.7.

4. Yatsyna M. Diialnist instytutiv hromadianskoho suspilstva z dokumentuvannia voiennykh zlochyniv. *Zakhyst prav liudyny v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy vdoskonalennia*: zb. tez Naukovo-prakt. kruhloho stolu, prysviach. 74-i richnytsi proholoshennia Zah. deklaratsii prav liudyny, m. Khmelnytskyi, 9 hrud. 2022 r. S. 199–202. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/library/zbirnyk_2022.pdf#page=199.

5. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naselennia pid chas viiny (ukr/ros): Konventsiia Orh. Ob'iedn. Natsii vid 12.08.1949: stanom na 23 liut. 2023 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text.

6. Rymskyi statut mizhnarodnoho kryminalnoho sudu: Statut Mizhnar. sudiv vid 17.07.1998: stanom na 21 serp. 2024 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text.

7. Mizhnarodna konventsiia pro zakhyst usikh osib vid nasylnytskykh znyknen: Konventsiia Orh. Ob'iedn. Natsii vid 20.12.2006: stanom na 17 cherv. 2015 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_l54#Text.

8. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28.06.1996 № 254k/96-VR: stanom na 1 sich. 2020 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text.

9. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 05.04.2001 № 2341-III: stanom na 9 trav. 2025 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

10. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Kodeks Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI: stanom na 9 trav. 2025 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text.

11. Pro operatyvno-rozshukovu diialnist: Zakon Ukrainy vid 18.02.1992 № 2135-XII: stanom na 9 serp. 2024 r. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text.

12. Prokurory Ofisu Henprokurora spilno z ekspertamy rozrobyly standarty rozsliduvannia voiennykh zlochyniv. URL: https://gp.gov.ua/ua/posts/prokurori-ofisu-genprokurora-spilno-z-ekspertami-rozrobili-standarti-rozsliduvannya-vojennix-zlociniv.